

17.5.2016

APUA JA TUKEA PARI-JA LÄHISUHDEVÄKIVAL- TAAAN HELSINGISSÄ

Tunnistaminen – auttaminen – yhteistyö

JOHDANTO

Kaupunginjohtaja jatkoi vuosi sitten lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi työskentelevän työryhmän toimikautta valtuuston strategiakauden loppuun. Työryhmän tehtävänä on edistää valtakunnallisten oppaiden, suositusten ja toimenpide-ehdotusten paikallista toimeenpanoa Helsingissä. Työryhmä tekee esityksiä lähisuhdeväkivaltaa ehkäisevistä toimenpiteistä, tiedotuksesta ja koulutuksesta sekä päivittää ajan tasalle tämän käsissäsi ja edessäsi olevan oppaan lähisuhdeväkivallan uhreja ja tekijöitä työssään kohtaaville. Työryhmän tehtävänä on lisäksi vastata asukkaille tarkoitettujen ohjeiden tuottamisesta ja tiedotuskampanjasta.

Työryhmän jäseninä tällä hetkellä ovat kaupungin virastoista Pasi Brandt, Katariina Jantunen, Leena Jonkari, Crister Nyberg, Monika Possauner ja Olli Salin sekä sihteereinä Kaisu Ketola ja Mirjami Silvennoinen. Kutsuttuina jäseninä ovat Eija Velitski (syyttäjä), Juhani Vuorisalo (poliisi), Natalie Gerbert (Monika), Karola Grönlund (turvakoti), Pekka Jolkkonen (Miessakit), Kari Koponen (MLL), Jenni Lehtonen (RIKU) ja Majid Allahyari. Työryhmän pysyvinä asiantuntijoina toimivat Martta October (THL), Tiina Simons (Maria-akatemia), Kerttu Vesterinen (sovittelu) ja Timo Ylönen (Oiva-akatemia).

Viime vuoden teemamme ”mikään ihonväri ei kestä väkivaltaa” ja tämän vuoden painopisteenä oleva pieniin lapsiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta sekä voimaan tullut uusi sosiaalihuoltolaki, Istanbulin sopimus ja uhridirektiivi haastavat miettimään, miten itse toimit, kun tapaat läheisiltään väkivaltaa tai kaltoinkohtelua kohdanneen ihmisen. Jos ja kun et tiedä, lue tätä opasta, ota selvää, sillä tilanne voi tulla eteen jo huomenna.

Varmista myös, että työyhteisössäsi on tietoa, toimintamalleja ja selkeitä rakenteita, miten työntekijät pystyvät puuttumaan.

Puutu mielummin kuin vaikenet – olemme kaikki vastuussa

Helsinki 20.5.2016

Olli Salin

työryhmän puheenjohtaja

OTA SELKEÄ KANTA VÄKIVALTAAN!

KUNNIOITA SUHTEEN LUOTTAMUKSELLISUUTTA

Kaikki keskustelut on käytävä kahden kesken, ei muiden perheenjäsenten läsnä ollessa; näin varmistat uhrin turvallisuuden.

USKO & TEE UHRIN TUNTEET JA KOKEMUKSET OIKEUTETUIKSI

Kuuntele ja usko häntä.

Vastaanota hänen tunteensa ja anna hänen tuntea, ettei hän ole yksin.

Kerro hänelle, että monilla uhreilla on samanlaisia kokemuksia.

TUO ESIIN EPÄOIKEUDENMUKAISUUS

Uhuriin kohdistunut väkivalta ei ole hänen syynsä.

Kukaan ei ansaitse tulla kohdelluksi väkivaltaisesti.

KUNNIOITA UHRIN ITSEMÄÄRÄMISOIKEUTTA

Kunnioita uhrin oikeutta tehdä päätöksiä oma elämän suhteen, kun hän on siihen valmis.

Vakuuta hänelle, että hän on itse oman elämänsä paras asiantuntija.

AUTA UHRIA SUUNNITTELEMAAN OMAA TURVALLISUUTTAAN

Keskustelkaa, miten hän on huolehtinut turvallisuudestaan aiemmin, toimiiko se? Tiedustele, onko hänellä turvallinen paikka, jonne hän voi paeta tarvittaessa.

Laadi uhrin kanssa toimiva turvasuunnitelma.

AUTA UHRIA JA TEKIJÄÄ LÖYTÄMÄÄN TARKOITUKSENMUKAISIA PALVELUJA

Kerro uhrille ja tekijälle heille tarkoitetuista palveluista, joista ajantasaista tietoa löytyy esimerkiksi [Helsingin kaupungin internetsivuilta](#).

Muista, että väkivalta voi aiheuttaa seurauksia myös auttajalle, seurauksena voi olla myötätuntouupumus tai sijaistraumatisoituminen. Voit lukea aiheesta lisää esimerkiksi [traumaterapiakeskuksen internetsivuilta](#).

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	2
OTA SELKEÄ KANTA VÄKIVALTAAN!.....	3
1. PARI- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN MUODOT	5
FYYSINEN VÄKIVALTA.....	5
PSYYKKINEN VÄKIVALTA	5
SEKSUAALINEN VÄKIVALTA	5
TARPEIDEN LAIMINLYÖNTI	5
KUNNIAAN LIITTYVÄ VÄKIVALTA	5
PAKKOAVIOLIITTO.....	5
YMPÄRILEIKKAUS	5
HENGELLINEN VÄKIVALTA	6
TALOUDELLINEN VÄKIVALTA.....	6
IHMISKAUPPA	6
2. PARI- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN KOHDE.....	6
NAISIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA.....	6
LAPSIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA	6
MIEHIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA	7
IKÄIHMIISIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA.....	7
VAMMAISIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA.....	7
3. VÄKIVALLAN SEURAUKSET.....	7
TRAUMAATTINEN KRIISI	8
LAPSET JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA	8
MITEN AUTTAA VÄKIVALTAAN KOHDANNUTTA LASTA	10
MIKSI NAINEN/MIES EI JÄTÄ VÄKIVALTAISTA PARISUHDETTA?	11
4. VÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN.....	11
TYÖNTEKIJÄN ON SYYTÄ HUOMIOIDA VÄKIVALLAN MAHDOLLISUUS, ERITYISESTI JOS	12
MIKÄLI ASIAKAS ON IÄKÄS TAI VAMMAINEN HENKILÖ, HUOMIOI SEURAAVAT SEIKAT:.....	12
5. VÄKIVALTAAN KOHDANNEEN AUTTAMINEN.....	12
MILLOIN JA MITEN HAETAAN LÄHESTYMISKIELTOA?	13
MILLOIN JA MITEN OHJATAAN TURVAKOTIIN?	14
TEKIJÄN AUTTAMINEN	14
6. LAINSÄÄDÄNTÖ.....	15
VÄKIVALTA ON RIKOS	15
LASTENSUOJELULAKI	15
SOSIAALIHUOLTOLAKI.....	16
LAKI IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN TOIMINTAKYVYN TUKEKSESTA SEKÄ IÄKKÄIDEN SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUISTA NK. VANHUSPALVELULAKI	16
7. YHTEISTYÖTAHOT JA HOITOPAIKAT	16
HELSINGIN KAUPUNKI JA HUS.....	16
MUUT PARI- JA LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN ERIKOISTUNEET TAHOT	17

1. PARI- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN MUODOT

Eri väkivallan muotoja käytetään usein samanaikaisesti ja se usein on toistuva ja pitkäaikainen tapahtumaketju. Kohteelle väkivalta on aina alistavaa ja nöyryyttävää tekijän motiiveista riippumatta.

Fyysinen väkivalta

Fyysinen väkivalta on esimerkiksi lyömistä, tönimistä, potkimista, kuristamista, käden vääntämistä tai tavaroiden heittämistä kohti. Väkivallan tekijä pyrkii usein vahingoittamaan uhria niin, ettei se näy ulospäin näkyvinä vammoina.

Psyykinen väkivalta

Psyykkistä väkivaltaa on esimerkiksi väkivallalla uhkaaminen, pelottelu, jatkuva vähättely ja nöyryyttäminen, taloudellinen vallankäyttö, kumppanin elämänpiirin rajoittaminen ja kulttuurin nimissä harjoitettu henkinen väkivalta. Myös nukkumisen, lastenhoidon ja puhelimen käytön estäminen on väkivaltaa.

Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalista väkivaltaa on esimerkiksi sanallinen tai fyysinen ahdistelu, raiskaus, seksuaalisen kanssakäymisen eri muotoihin pakottaminen ja insesti.

Tarpeiden laiminlyönti

Tarpeiden laiminlyönti on esimerkiksi perustarpeiden tyydyttämättä jättämistä, huonoa kohtelua sekä hoivan laiminlyöntiä.

Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvä väkivalta on fyysistä tai henkistä väkivaltaa tilanteessa, jossa henkilöä epäillään yhteisöllisten siveysperiaatteiden loukkaamisesta.

Pakkoavioliitto

Pakkoavioliitto on toisen tai molempien puolisoitten tahdon vastaisesti järjestetty avoliitto. Pakottaminen avoliittoon voi sisältää myös uhkailua tai väkivaltaa.

Ympärileikkaus

Tyttöjen sukuelinten silpominen eli tyttöjen ympärileikkaus tehdään kulttuurisista tai muista ei-lääketieteellisistä syistä ja se aiheuttaa usein pysyviä muutoksia, terveysriskejä ja vaivoja sekä elinikäisiä traumoja. Poikien laiton ympärileikkaus voi aiheuttaa vakavia vaurioita.

Hengellinen väkivalta

Hengellisellä väkivallalla tarkoitetaan ihmisen vakaumuksen ja uskonnon harjoittamisen kieltämistä, mitätöintiä tai halventamista. Hengellistä väkivaltaa on myös, jos uskonnon tai vakaumuksen nimissä tuotetaan ihmiselle ahdistusta, pelkoa tai kärsimystä.

Taloudellinen väkivalta

Taloudellinen väkivalta on rahallista hyväksikäyttöä ja kontrollointia, raha-asioista valehtelua, kiristämistä, oman rahan saamisen ja käyttämisen estämistä.

Ihmiskauppa

Ihmiskauppa on ihmisen kokonaisvaltaista hyväksikäyttöä taloudellisen hyödyn tavoittelun välineenä mm. prostituution ja seksiteollisuuden sekä pakkotyön yhteydessä.

2. PARI- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN KOHDE

Lähisuhdeväkivallan kohteeksi voi joutua kuka tahansa, kaikenlaisissa lähi- ja parisuhteissa elävä ihminen. Liian iso osa tästä väkivallasta jää ilmoittamatta.

Naisiin kohdistuva väkivalta

YK määrittelee naisiin kohdistuvan väkivallan "miksi tahansa sukupuoleen liittyväksi väkivallaksi, joka aiheuttaa/voi aiheuttaa naisen fyysistä, seksuaalista tai psykologista vahingoittamista tai kärsimystä – sisältäen myös väkivallan uhan, pakottamisen tai mielivaltaisen vapauden riistämisen – tapahtuipa se julkisessa tai yksityisessä elämässä".

Miesten naisiin kohdistama henkinen ja fyysinen väkivalta on yleistä ja koko perheen kannalta tuhoisaa. Naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen tilastollisesti yleisintä ja merkittävä ihmisoi-keusongelma myös Suomessa.

Lapsiin kohdistuva väkivalta

Lapset altistuvat väkivallan vaikutuksille aina kun elävät kodissa, jossa esiintyy väkivaltaa tai väkivalta kohdistuu suoraan heihin. Lapset voivat joutua perheenjäsenen fyysisen, seksuaalisen tai emotionaalisen väkivallan tai laiminlyönnin kohteeksi. Tekijänä voi olla isä, äiti, sisarus tai joku muu läheisverkostosta.

Osa lapsiin kohdistuneesta perheväkivallasta on kasvatuksen nimissä tehtyä kuritusväkivaltaa (esim. tukistaminen, läimäyttäminen, piiskaaminen, retuuttaminen tai muu kovakourainen käsittely), jolla aikuinen rankaisee lasta. Suomessa lapsen fyysinen kurittaminen kiellettiin lailla vuonna 1984. Väkivallan kokeminen ja/tai näkeminen kotonaan on aina vakava uhka lapsen kehitykselle ja kasvulle.

Miehiin kohdistuva väkivalta

Tutkimukset ja tilastot kertovat että myös naiset tekevät kumppaneilleen väkivaltaa. Mies voi olla väkivallan kohteena samaan tapaan kuin nainenkin, joko puolisonsa tai nuoruusikäisten tai aikuisten lastensa taholta.

Miehet eivät itse ota helposti lähisuhteessa heihin kohdistunutta väkivaltaa puheeksi. Heidän kynnyksensä hakea apua on usein korkeampi kuin naisilla. Viranomaiset voivat vähätellä miehen kokemaa lähi- ja parisuhdeväkivaltaa.

Ikäihmisiin kohdistuva väkivalta

Ikäihmisiin kohdistuvalla kaltoinkohtelulla tarkoitetaan luottamuksellisessa suhteessa tapahtuvaa tekoa tai tekemättä jättämistä, joka vaarantaa ikääntyneen hyvinvoinnin, turvallisuuden tai terveyden.

Kaltoinkohtelu voi olla parisuhde-, perhe- tai lähisuhdeväkivalta, jolloin kaltoinkohtelu tapahtuu ikäihmisen läheisessä ihmissuhteessa huonona ja epäeettisenä kohteluna.

Vammaisiin kohdistuva väkivalta

Hoitoon- ja huolenpitoon liittyvä riippuvuussuhde voi tuoda erityispiirteitä läheissuhteisiin kuten väkivaltaa, laiminlyöntiä ja kaltoinkohtelua. Vammaisilla ja erityisesti kehitysvammaisilla naisilla on tutkimusten mukaan monikertainen riski joutua seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön uhriksi.

3. VÄKIVALLAN SEURAUKSET

Väkivallalla on aina seuraukset, ne voivat olla joko fyysisiä, psyykkisiä, taloudellisia tai sosiaalisia seurauksia. Väkivalta aiheuttaa aina myös monenlaisia kuluja yhteiskunnalle ja yksilöllisellä tasolla se voi olla yhtenä syynä esimerkiksi syrjäytymiseen.

Väkivalta järkyttää koettuja persoonallisuuden rajoja ja on uhka yksilön turvallisuuden tunteelle. Kun ihminen joutuu väkivallan kohteeksi, hänen turvallisuudentunteensa rikkoutuu ja tilalle tulee kokemus siitä, että minulle voi tapahtua mitä vain ja milloin vain. Uhri kokee, että hänen mahdollisuutensa tehdä omaa itseä koskevia päätöksiä rajoittuu. Tätä kokemusta vahvistaa väkivallan tekijän usein yhä enemmän kontrollia ja valtaa käyttävä toiminta.

Väkivalta musertaa itsetunnon ja aiheuttaa uhrissa syyllisyyttä, häpeää ja syvää arvottomuuden tunnetta, jopa ihmisarvon menetyksen tunnetta. Väkivalta voidaan kokea myös ansaittuna: "Koska olen tällainen, ansaitseen tämän kohtelun." Seurauksena voi olla uhrin minäkuvan, identiteetin menetys ja sen korvaaminen väkivallan tekijän tarjoamalla minäkuvalla.

Perheväkivallan vaikutukset siirtyvät usein seuraaville sukupolville joko väkivaltaisen käyttäytymisen jatkumisena tai kyvyttömyytenä suojautua sellaiselta tai muuten kyvyttömyytenä reagoida väkivaltaan.

Traumaattinen kriisi

Traumaattisella kriisillä tarkoitetaan psyykkistä tilaa, joka aiheutuu äkillisestä, ennalta arvaamattomasta voimakkaasti vaikuttavasta tapahtumasta, joka aiheuttaa psyykkisiä reaktioita ja kohtuutonta psyykkistä kuormitusta. Useimmiten reaktiot aiheutuvat siitä, että yksilön tavanomaiset selviytymis- ja sopeutumiskeinot eivät ole riittäviä. Tällaisia tilanteita saattavat olla esimerkiksi vakavat onnettomuudet, äkilliset kuolemantapaukset tai väkivallan kohteeksi joutuminen, itsemurha lähipiirissä, sairaus tai toimintakyvyn menetys jne. Myös suurta ihmisryhmää koskevat onnettomuudet ja katastrofit voivat aiheuttaa traumaattisen kriisin.

Traumaattisen kriisin ensimmäinen vaihe on sokki, sokin oireilee monin tavoin. Yleisimpänä niistä on epätodellisuuden tunne, jolloin järkyttävää tapahtumaa on vaikea ymmärtää. Sokki kestää keskimäärin muutamasta tunnista muutama vuorokautteen. Sokin jälkeen tulee reaktiovaihe, jolloin reaktiot, tunteet ja ajatukset tapahtumaan liittyen aktivoituvat. Järkyttävä tapahtuma alkaa realisoitua. Useimmiten ensimmäisen vuoden aikana tapahtuma ja sen suhde tulevaisuuteen alkaa hahmottumaan.

Traumaattisen kriisin läpikäyminen ja käsittely on usein tuskallista ja työlästä. Useimmiten ihmisillä on kuitenkin kykyjä, joiden avulla selvitä kriiseistä. Ammatillista apua traumaattisen kriisin käsittelyyn kannattaa tarvittaessa hakea. Ammatillisen avun lisäarvo alan ammattilaisten avulla ja tuella, auttaa järkyttävän kokemuksen kokeneita käsittelemään ja kohtamaan uhkaavia ja tuskallisia tunteita, joita he eivät yksin tai lähipiirin tukemana pystyisi kohtamaan. Ammatillista kriisiapua voi hakea esimerkiksi oman kunnan sosiaali- ja kriisipäivystyksestä, alueellisesta kriisikeskuksesta tai työterveyshuollosta.

Lapset ja lähisuhdeväkivalta

Väkivalta vaikuttaa lapsiin, vaikka he eivät itse ole sitä suoranaisesti nähneet tai kuulleet. Lapset aistivat kotona vallitsevan jännittyneen ilmapiirin, vaikka eivät suoraan näkisi väkivaltaa. Lapset tietävät perheessä tapahtuvasta väkivallasta lähes aina. Lapset eivät tiedollisella tasolla välttämättä ymmärrä, mistä kaikesta aikuisten riidoissa on kysymys ja tuntevat niistä usein syyllisyyttä. Tunnetasolla he kuitenkin ymmärtävät, että jotain pahaa tapahtuu. Vaikka isän äitiin kohdistama väkivalta on yleisempää, on muistettava että mieskin voi olla väkivallan kohteena.

Se, että lapsille on vaikeaa käsitellä väkivaltakokemuksia, tekee heistä haavoittuvampia. He tulkitsevat tilanteita oman kokemuksensa varassa ja saattavat tehdä väärä johtopäätöksiä. Vauvatutkimuksissa on todettu, että jo pienet vauvat reagoivat uhkaavaan ja pelottavaan ilmapiiriin. Väkivallan näkeminen on lapselle yhtä traumaattista kuin joutua itse sen kohteeksi.

Kotonaan lapsi voi joutua kohtaamaan raakaa väkivaltaa, seksiä ja pornoa myös television ja internetin välityksellä. Mediaväkivallan vaikutukset näkyvät pienillä lapsilla pelkoina, nukahtamisongelmina, painajaisina ja joillakin lapsilla aggressiivisena käyttäytymisenä ja levottomuutena. Pitkäaikainen väkivaltaviihteelle altistuminen voi lisätä empatian hiipumista ja turtumista väkivaltaan sekä väkivaltaisia fantasioita ja toimintamalleja. Seksuaalinen hyväksikäyttö on sen kaikissa muodoissa aina traumatisoivaa.

Lapsen riski joutua itse väkivallan kohteeksi kasvaa perheessä, jossa esiintyy aikuisten välistä väkivaltaa. Vauvoin kohdistuva väkivalta ilmenee usein ravistelun kautta. Väkivaltaa lapsia kohtaan voivat käyttää yhtä lailla sekä äidit että isät. Vauvan ravistelu aiheuttaa pienelle lapselle erityislaatuista oireyhtymää, jota kutsutaan "Shaken baby -syndroomaksi" (SBS). Erityisesti pienet itkuiset imeväiset ovat alttiina joutua ravistelun kohteeksi. Oireyhtymä syntyy, kun aikuinen ravistelee vauvaa rajusti. Ravistelu voi saada aikaan suoria aivovammoja, kaularangan alueen selkädin vammoja, silmän sisäisiä vammoja sekä raajojen murtumia.

Aiheeseen liittyvää tietoa löydät esimerkiksi [Suomen lastenlääkäriyhdistyksen internetsivuilta](#) (esite [sivu 1 2 3](#)).

Väkivalta vaikuttaa lapsen kehityksen jokaiseen osa-alueeseen: fyysiseen, psyykkiseen ja emotionaaliseen. Lapsen kehityksen ollessa kesken ovat väkivallan seuraukset laajat. Fyysiset seuraukset on helpoin havaita. Murtumat ja mustelmat ovat väkivaltaisessa perheessä jokapäiväisiä, pahimmillaan lapsi voi saada keskushermosto- ja aivovaurioita tai kuolla. Väkivalta aiheuttaa lapselle pelkotiloja, masennusta ja eristyneisyyttä. Myös vauvat reagoivat pahoinpitelyyn. Vauva on levoton tai vastaavasti apaattinen. Vakavissa tapauksissa vauvan kehitys pysähtyy tai jopa taantuu. Vanhemman lapsen vireystaso on koholla, eli lapsella voi olla keskittymis- ja nukahtamisvaikeuksia. Lapsi kokee usein syyllisyyttä tapahtuneesta ja takertuu aikuisiin. Äärimmäisissä tapauksissa lapsi suojelee psyykettään siirtämällä itsensä pois uhkaavasta tilanteesta itsesuggestion avulla, persoonan muutoksella tai vaivuttamalla itsensä uneen. Oireet ovat kuitenkin yksilöllisiä, jokainen lapsi reagoi omalla tavallaan perheväkivaltaan.

Väkivalta aiheuttaa lapselle:

- fyysisiä vammoja
- erilaisia kipuja, kuten vatsa- ja päänsärkyä
- pelkoa omasta, äidin ja sisarusten puolesta
- pelkoa suuremmasta väkivallasta
- ahdistusta (voi ilmetä somaattisesti), avuttomuutta ja voimattomuutta
- lapsen on vaikea tuntea turvallisuutta ja luottaa vanhempiinsa, kun perheessä tapahtuva väkivalta voi milloin tahansa järkyttää hänen perusturvallisuuttaan
- vaikeat ristiriitaiset tunteet ja mielikuvat täyttävät lapsen mielen päivisin ja yöllä voivat painajaiset kiusata
- oppimisvaikeuksia, käyttäytymishäiriöitä, masennusta ja aggressiivisuutta
- lapsi voi pitää väkivaltaa omana syynään, ja tämän seurauksena koettaa miellyttää kaikkia ja voi jättää vaatimatta hänelle kuuluvaa huomiota

- lapsi joutuu vastuunkantajan rooliin, hän ei ehkä pysty myöhemmin elämässään pitämään omia rajoja, ei opi sanomaan "ei", koska vanhemmat eivät ole kunnioittaneet lapsen rajoja
- lapsi kokee elämänsä ennakoimattomaksi ja käsittämättömäksi
- lapsi voi oppia, että väkivalta on hyväksyttävä käyttäytymismalli, joka voi kantaa omiin parisuhteisiin saakka
- käsitys naisesta ja miehestä vääristyy, esim. poika voi oppia pitämään naisia alempiarvoisina tai tyttö oppii pelkäämään miehiä
- lapsen käsitys oikeasta ja väärästä järkkyy
- tunne erilaisuudesta voi johtaa siihen, että lapset eristäytyvät tovereistaan
- lapsesta voi tulla itsestään aikuisena joko pahoinpitelyn uhri tai väkivaltainen
- lapsella on suurentunut riski aikuisiän ongelmiin
- mitkään oireet ja vaikutukset eivät ole tyypillisiä eivätkä ilmene aina

Merkit ja oireet eivät välttämättä aina viittaa väkivaltaan, mutta niitä tulisi selvittää muun lapsesta saatavan tiedon yhteydessä.

Miten auttaa väkivaltaa kohdannutta lasta

Väkivalta on aina väärin!

Perheessään väkivaltaa nähnyt lapsi ei välttämättä tiedä, että väkivalta on väärin. Yleensä lapsi tietää, että ei ole oikein lyödä kaveria. Lapsi ei kuitenkaan ole varma, onko oikein, jos vanhemmat lyövät toisiaan.

Syy ei ole lapsen!

Lapsi luulee usein aiheuttaneensa väkivallan käytöksellään. Kaikissa perheissä on ristiriitoja ja kinasteluja, mutta vain joissakin perheissä riidat johtavat väkivaltaan. Riidat ovat normaalia perhe-elämää, väkivalta ei. Lapsen perhe ei ole huono tai paha, vaan perhe, jolla on ongelmia ja tarvitsee niiden ratkaisemiseksi ulkopuolista apua.

Auta lasta puhumaan!

Lapsi voi puhua arkipäivänsä vaikeista asioista, jos meillä on kyky asettaa kysymyksiä ja kuunnella vastauksia.

Lasten on hyvin vaikeaa kertoa oma-aloitteisesti traumaattisista kokemuksistaan. Pikkulapsetkin voivat kuitenkin tehdä sen, jos me aikuiset kohtaamme heidät, kuuntelemme heitä kärsivällisesti, opimme ymmärtämään heidän viestejään ja annamme heille mahdollisuuden kertoa huolistaan.

Lapsille pitää antaa vapaus kertoa juuri niin paljon kuin he kulloisessakin tilanteessa haluavat, ei enempää.

Lapset havaitsevat taitavasti ja nopeasti tunnelmia, ei vain kotona, vaan myös ammattilaisten vastaanotolla.

Laadi lapsen kanssa turvasuunnitelma!

Miksi nainen/mies ei jätä väkivaltaista parisuhdetta?

Väkivaltaista suhdetta voi pitää koossa monet tekijät, koska lähisuhteessa tapahtuva väkivalta on usein pitkään jatkuva tila. Yleisimpiä syitä ovat:

- keskinäinen riippuvuus
- pelko väkivallan pahenemisesta
- rakkaus väkivallan tekijää kohtaan
- häpeän ja alemmuuden tunteet
- itsensä syyllistäminen perhe-elämän epäonnistumisesta
- psyykinen sairaus, joko väkivallan käyttäjällä ja/tai sen kohteella
- usko, että puoliso muuttuu
- väkivallantekijän vetoomukset ja uhkailut
- huoli väkivallantekijän selviytymisestä mikäli erotaan
- pelko, ettei selviydy yksin
- huoli lasten kohtalosta ja huollosta perheen hajotessa
- sosiaaliset paineet, perheen ja lähiyhteisön painostus
- kulissien ylläpitäminen
- sosiaalisen eristymisen ja elämäntilanteen kaventumisen pelko
- kulttuuriset ja uskonnolliset esteet
- taloudellinen riippuvuus ja kontrolli
- uhrin traumatisoituminen niin, että hän on kykenemätön tekemään ratkaisuja oman ja lasten elämän suhteen

4. VÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN

Fyysisen väkivallan seuraukset voivat näkyä erilaisina vammoina monin tavoin. Kaikki vammat eivät kuitenkaan ole aina näkyvissä ja ulkoisesti havaittavissa. Asiakas ei aina ensimmäiseksi kerro tulleen pahoinpidellyksi.

Työntekijä tarvitsee herkkyyttä havaita pieniäkin merkkejä asiakkaan kertomuksessa ja käyttäytymisessä, esimerkiksi masentuneisuutta, ahdistuneisuutta, itsemurha-ajatuksia ja -yrityksiä, alkoholi- ja lääkeaineiden väärinkäyttöä, unihäiriöitä, kosketuksen pelkoa, katsekontaktin välttelyä, hoitamaton ulkomuotoa, vihamielisyyttä esim. lapsia kohtaan. Asiakkaan kertomus ja työntekijän omat havainnot ovat tärkeitä arvioitaessa, mitä on tapahtunut.

Työntekijän on syytä huomioida väkivallan mahdollisuus, erityisesti jos

Asiakas hakeutuu hoitoon muutamien päivien viiveellä vammojen syntymisestä, esim. viikonloppun aikana saaduista vammoista maanantaina, tiistaina tai vasta viikon kuluttua eivätkä vammat eivät vastaa kuvattua syntymekanismia.

Asiakkaalla on onnettomuushistoria eli hänellä on taustallaan useita pahoinpitelyjä tai hän on kertonut suhteeseen liittyvistä ongelmista, konflikteista ja mahdollisista pahoinpitelyistä aikaisemmin.

Asiakkaan saattaja (vanhemmat, aviopuoliso, avopuoliso, poikaystävä, omaishoitaja) vaikuttavat erityisen huolestuneelta ja osallistuu korostetun innokkaasti hoitoon ja haluaa olla mukana vastaanottotilanteissa ja tutkimuksissa. (Sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden on huolehdittava siitä, että asiakkaan/potilaan asioidessa saattajaa ei käytetä avustajana/tulkkina.)

Asiakkaalla on eri paranemisvaiheessa olevia vammoja.

Mikäli asiakas on iäkäs tai vammainen henkilö, huomioi seuraavat seikat:

- arkuus, pelokkuus, takertuminen ja yleisesti käyttäytymisen muutokset erityisesti mahdollisen kaltoinkohtelijan ollessa läsnä
- palveluista kieltäytyminen tai suuri palvelujen käyttö
- hoitamattomuus, esimerkiksi vaatteet, huono hygienia, makuuhaavat, erilaiset jäykistymät, aliravitsemus, nestevajaus, kuivuminen
- tarpeellisen lääkityksen laiminlyönti tai liiallinen lääkitys (väsymys, tokkuraisuus)
- rahanpuute olennaisiin arkisiin asioihin, kuten ruokaan, lääkkeisiin tai laskujen maksamiseen

5. VÄKIVALTA KOHDANNEEN AUTTAMINEN

Kysy suoraan väkivallasta. Väkivaltaan puuttuminen vaatii aktiivisuutta, sensitiivisyyttä ja empatiaa.

Väkivallan puheeksi ottamiseen saat apua esimerkiksi THL:n [lomakkeista](#).

- Käsittele väkivaltaa suoraan ja avoimesti
- Selvitä mitä on tapahtunut
- Kerro, että pahoinpitely on rikos
- Selvitä keitä perheeseen kuuluu, lapset ja muut perheenjäsenet
- Kysy seksuaalisesta väkivallasta, usein väkivaltaiseen käyttäytymiseen kuuluu myös seksuaalinen väkivalta
- Keskustele pahoinpidellyn kanssa kahden kesken. Pahoinpitelijän paikallaolo estää uhrin puhumasta avoimesti. (Saattaja/Aviomies voi olla pahoinpitelijä)

- Lääkäri huomioi ja kirjaa kaikki vammat, nekin jotka eivät tarvitse hoitoa. Vastaavtko uhrin vammat kertomusta? Uhri saattaa vähätellä tapahtunutta
- Onko asiakkaalla välitöntä vaaraa, voiko hän palata kotiin? Tarvittaessa varaa aika lääkärille tai paikka Turvakodista. Tarkista ystävien ja tuttavien mahdollisuus tarjota tilapäinen yöpymispaikka
- Tee turvasuunnitelma yhdessä asiakkaan kanssa mahdollisten tulevien väkivaltatilanteiden varalle: Pakkaa laukkuun valmiiksi muutaman päivän varalle välttämättömiä tavaroita. Sovi majoituksesta ystävien ja tuttavien kanssa. Selvitä Turvakodin osoite ja puhelinnumero
- Pohdi asiakkaan kanssa lähestymiskiellon hakemista
- Anna tietoa väkivallasta, myös sen näkeminen ja ilmapiirissä eläminen vaikuttavat lapsen ja nuoren kasvuun ja kehittymiseen
- Muista lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus. Tee tarvittaessa ilmoitukset lastensuojeluun ja poliisiin. Mikäli olet epävarma, konsultoi lastensuojelua tai poliisia.
- Ikäihmisten kanssa työskennellessä kiinnitä huomiota mm. hoidon laiminlyöntiin, pahoinpitelyn fyysisiin merkkeihin, henkisen väkivallan sekä taloudellisen väkivallan mahdollisuuteen.
- Käy läpi asiakkaan kanssa jatkohoitomahdollisuuksia ja anna mahdollisuuksien mukaan esitteitä. Auta asiakasta ottamaan yhteyttä tarvitsemiinsa palveluihin.
- Älä jätä asiakasta yksin selviytymään, rohkaise, kannusta hakemaan apua

Milloin ja miten haetaan lähestymiskielloa?

Henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai tällaisen rikoksen uhan tai vakavan häirinnän torjumiseksi voidaan hakea lähestymiskielloa. Lähestymiskielloa haetaan käräjäoikeudelta. Myös syyttäjä-, poliisi- ja sosiaaliviranomainen voi hakea kiellon määräämistä suojattavan puolesta. Lähestymiskielloa haetaan yleensä käräjäoikeudelta hakemuksella.

Lähestymiskiellon hakemisesta peritään vuoden 2016 alusta lähtien 250 euron maksu. Maksu peritään vain siinä tapauksessa, että hakemus hylätään. Viranomaisen hakemasta lähestymiskiellosta ei peritä maksua.

Perusmuotoiseen lähestymiskieltoon määrätty henkilö ei saa tavata suojattavaa henkilöä eikä muutenkaan ottaa häneen yhteyttä tai yrittää sitä. Suojattavaa henkilöä ei saa myöskään seurata tai tarkkailla.

Laajennettu lähestymiskielto tarkoittaa myös kielloa oleskella tietyllä alueella, esimerkiksi suojattavan henkilön vakituisen asunnon, loma-asunnon, työpaikan tai muun oikeuden ratkaisussa erikseen määrätyn paikan läheisyydessä.

Perheen sisäiseen lähestymiskieltoon määrätyn henkilön on poistuttava yhteisestä asunnosta eikä hän saa palata sinne. Hän ei myöskään saa tavata eikä muutoin ottaa yhteyttä henkilöön, jota kiellolla suojataan. Kiellettyä on myös suojattavan henkilön seuraaminen ja tarkkailu.

Myös perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä laajennettuna koskemaan oleskelua tietyssä muussa paikassa, esimerkiksi yhteisen asunnon läheisyydessä.

Lähestymiskiellot eivät koske yhteydenottoja, joihin on asiallinen peruste tai ilmeinen tarpeellisuus. Käräjäoikeus voi ratkaista lähestymiskieltoasian, vaikka kieltoon vaadittu kieltäytyisi tulemasta oikeuteen.

Perusmuotoinen tai laajennettu lähestymiskielto on voimassa käräjäoikeuden määräämän ajan, enintään kuitenkin vuoden. Tarvittaessa kieltoa voidaan jatkaa. Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi. Voimassaolo harkitaan tapauskohtaisesti. Kielto voidaan tarvittaessa uudistaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Lähestymiskielto tulee voimaan heti, kun se on määrätty. Jos lähestymiskielto osoittautuu myöhemmin tarpeettomaksi, sen kumoamista pyydetään käräjäoikeudelta. Asianomaiset eivät voi keskenään sopia kiellon päättymisestä. Lisätietoja saat esimerkiksi [Rikosuhripäivystyksen](#) internetsivuilta.

Milloin ja miten ohjataan turvakotiin?

Uusi laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle tuli voimaan vuoden 2015 alusta. Valtio korvaa turvakodille kustannukset, jolloin esimerkiksi kunnan maksusitoumusta ei tarvita turvakotiin mennessä. Turvakotipalvelut on tarkoitettu kaikille lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille: kaikenikäisille naisille, miehille ja lapsille. Turvakoti on tarkoitettu lyhytaikaiseksi asumiseksi kriisihoidon ajaksi. Oleskelunkesto on yksilöllinen. Turvakotiin voi mennä tarvittaessa myös nimettömänä, palvelu asiakkaalle on täysin maksuton.

Tekijän auttaminen

Tekijän avun hakemisen esteenä on usein voimakas syyllisyys ja häpeä. Väkivaltaista käyttäytymistä tulee aina käsitellä tuhoavuutena. Väkivalta herättää auttajassa voimakkaita vastatunteita, niiden vaikutuksesta on hyvä olla tietoinen. Väkivallan ohittaminen ja vähättely voivat heijastua auttajan toimintaan.

Väkivallasta luopuminen edellyttää lähes aina sitoutunutta, yksilöllistä ja pitkäjänteistä työskentelyä ongelmaan perehtyneen työntekijän kanssa. Väkivallan käyttöön liittyvien tunteiden kohtaaminen edellyttää joskus vaativaakin terapeutista työskentelyä.

[Väestöliiton internetsivuilta](#) löytyy koottuna auttajatahoja uhreille ja tekijöille.

6. LAINSÄÄDÄNTÖ

Väkivalta on rikos

EU:n Rikosuhridirektiivi (2012/29/EU) on saatettu täytäntöön Suomessa marraskuussa 2015. Direktiivi säättää rikosten uhrien oikeuksista koskien heille annettavaa tietoa, tukea ja suojelua sekä heidän osallistumistaan rikosoikeudellisiin menettelyihin. Direktiivin täytäntöönpano tuottaa lainsäädäntömuutoksia 1.3.2016 alkaen 10 eri laissa. Lisätietoja uhridirektiivistä löydät oikeusministeriön sivuilta (<http://oikeus.fi/fi/index/esitteet/josjoudutrikoksenuhriksi.html>)

Uhrin kohtaava työntekijä voi tukea väkivallan kohteeksi joutunutta rikosilmoituksen tekemisessä ja ohjata hänet hakeutumaan lääkäriin. Lääkärinlausuntoa voidaan myöhemmin käyttää rikosprosessissa. Ilmoitus on hyvä tehdä mahdollisimman nopeasti tapahtuneen jälkeen, mutta siitä voi ilmoittaa myös myöhemmin. Vahingonkorvauksen saaminen edellyttää, että rikosilmoitus on tehty. Ilmoituksen voi tehdä esimerkiksi uhri, rikoksen todistaja tai uhria kohtaava työntekijä uhrin antaman suostumuksen perusteella.

Suomen rikoslakia on muutettu ja tarkennettu huomattavasti 1990- ja 2000-luvuilla. Usein väkivaltarikokset ovat virallisen syytteen alaisia, eli uhri ei ole vastuussa rangaistusvaatimuksista, vaan niistä rangaistusta vaatii syyttäjä. Lievä pahoinpitely yksityisellä paikalla tuli virallisen syytteen alaiseksi vuonna 2011, kun uhri on alaikäinen, läheisyydessä tekijään tai työtehtävässä. Ajantasaiset lait löydät parhaiten [Finlexin internetsivuilta](#).

Lastensuojelulaki

Lastensuojelulaissa korostetaan **ehkäisevän lastensuojelun** merkitystä. Sen avulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua ovat kunnan muiden palvelujen piirissä, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana.

Uusimman lastensuojelulain mukaisesti kynnys **lastensuojeluilmoituksen** tekemiseen on madaltunut ja ilmoitusvelvollisuus laajentunut. Ilmoitusvelvollisia ovat sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen, rikosseuraamuslaitoksen, palo- ja pelastustoimen, seurakunnan tai muun uskonnollisen yhteisön palveluksessa tai luottamustoimessa olevat sekä yksityisellä sektorilla toimivat palveluntuottajat. Lisäksi ilmoitusvelvollisia ovat koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa työskentelevät, turvapaikan hakijoiden vastaanottotoiminta, hätkeskustoiminta, rajavartiolaitos, ulosottoviranomainen ja terveydenhuollon ammattihenkilöt. Ilmoitus **on tehtävä viivytyksettä aina silloin, kun lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää**. Lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee lastensuojelutarpeen selvityksen kolmen kuukauden määräajan kuluessa.

Kaikilla lastensuojeluilmoituksen tekemiseen velvoitetuilla on velvollisuus ilmoittaa poliisille, jos heillä on tehtävässään esille tulleiden tietojen perusteella syy epäillä lapseen kohdistunutta seksuaalirikosta tai lapseen kohdistuvaa pahoinpitelyä. Poliisille tehtävän ilmoituksen lisäksi heillä on velvollisuus tehdä myös lastensuojeluilmoitus eli molemmat ilmoitukset on tehtävä. Salassapitovelvollisuus ei estä ilmoituksen tekemistä (lastensuojelulaki 25§).

Sosiaalihuoltolaki

Viranomaiset ovat ilmoitusvelvollisia ja myös velvollisia ohjaamaan henkilöä hakemaan sosiaalihuollon palveluita, jos he sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaan tehtävässään ovat saaneet tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen. Jos henkilö antaa itse suostumuksensa niin viranomaisen on otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin. Mikäli henkilö ei anna suostumustaan ja hän on kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, niin ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta tulee kuitenkin salassapitosäännösten estämättä tehdä. Tällaisia tilanteita mm. voi esimerkiksi syntyä jos vanhus elää väkivaltaisessa suhteessa eikä itse kykene hakemaan apua.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista nk. Vanhuspalvelulaki

Pykälän 25 § mukaan (Ilmoittaminen iäkkään henkilön palveluntarpeesta) viranomaiset ovat ilmoitusvelvollisia kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää sosiaali- tai terveydenhuollon tarpeessa olevasta iäkkästä henkilöstä, joka on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan. Ilmoitus on tehtävä viipymättä.

7. YHTEISTYÖTAHOT JA HOITOPAIKAT

HELSINGIN KAUPUNKI JA HUS

Puh. 310 1691/vaihde

<http://www.hel.fi/>

Lapsiperheiden hyvinvointi ja terveys

Perheneuvola

Lastensuojelu

PÄIVYSTYS

Terveyspalvelut päivystys

Lasten ja aikuisten ensisijainen hoitopaikka äkillisissä sairauksissa ja tapaturmissa on oma terveysasema. Terveysasemat ovat auki ma - pe klo 8.00 - 16.00 ja yhtenä iltana viikossa klo 18:aan asti.

Sosiaali- ja kriisipäivystys

joka päivä ympäri vuorokauden. Sosiaalipäivystys auttaa sosiaalihuollon kriisitilanteissa pääasiassa iltaisin ja viikonloppuisin. Kriisipäivystys antaa akuuttia kriisiapua äkillisissä kriisitilanteissa kuten esimerkiksi läheisen äkillinen kuolema, väkivaltatilanteet, vakava vammautuminen tai sairastuminen ja tulipalo.

MUUT PARI- JA LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN ERIKOISTUNEET TAHOT

Poliisi

Yleinen hätänumero 112

Pääkaupungin turvakoti

Turvapaikka lähisuhteessaan väkivaltaa tai sen uhkaa kohdanneille, tukea kriisistä selviytymiseen.

Perheoikeudelliset asiat

Helsingin kaupungin yksiköstä koordinoidaan valvottujen tapaamisten järjestämistä. Perheille, joilla on lastenvalvojan tai oikeuden päätös valvotuista tapaamisista.

Maria Akatemia

Avoin linja naisille, jotka käyttävät tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa palvelukielet suomi, ruotsi, englanti

Kirkon keskusteluapua

Keskusteluapua suomeksi ja ruotsiksi

Perheneuvonta

Kirkon perheneuvonta antaa helsinkiläisille ammatillista apua parisuhteen ongelmissa ja elämän kriisitilanteissa.

Lyömätön linja

Asiakkaaksi voivat hakeutua miehet, jotka ovat käyttäneet tai pelkäävät käyttävänsä henkistä tai fyysistä väkivaltaa kumppaniaan, lastaan tai muuta läheistään kohtaan.

MLL lasten ja nuorten puhelin

Maksuttomaan puhelimeen vastaa koulutettu vapaaehtoinen vaitiolovelvollinen aikuinen, jolla on aikaa kuunnella.

Monika-Naiset liitto

Tukea väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanasille.

Naisten linja

Naisten Linja on tarkoitettu kaikenikäisille väkivaltaa kokeneille tai väkivallasta huolestuneille naisille.

Nuorten Kriisipiste

Helsinki Mission keskustelutuki 12–29 -vuotiaille ja heidän perheilleen

SPR Nuorten turvatalo

Turvatalolla 12–19 – vuotiaat nuoret voivat keskustella ja tarvittaessa yöpyä tilapäisesti.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen

Kriisiapua seksuaalisen hyväksikäytön ja väkivallan kysymyksissä

Rikosuhripäivystys

Tukea, neuvontaa ja tukihenkilötoimintaa rikoksen uhreille, heidän läheisilleen ja rikosasioissa todistaville.

Väestöliiton Nuorten seksuaaliterveyden osaamiskeskus nuorten nettisivut

Keskusteluapua 12–17-vuotiaille seksuaalirikoksen kohteeksi joutuneille sekä heidän läheisilleen.

Suomen mielenterveysseura

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/sos>

SOS-kriisikeskus tarjoaa kriisiapua, myös maahanmuuttajille.

Unioni Naisasialiitto Suomessa ry Naisunioni juristipäivystys

Erilaista tukea naisille.

Tyttöjen talo

Erilaisia ryhmiä, avointa toimintaa sekä yksilöaikoja 10–28-vuotiaille tytöille.

Poikien talo

Psykososiaalista tukea 10 – 28 – vuotiaille pojille ja poikien kanssa työskenteleville.

Suomen vanhusten turvakotiyhdistys, Suvanto ry

Tarjoaa apua, tukea, neuvoa ja ohjausta kaltoinkohtelua, hyväksikäyttöä tai väkivaltaa kokeneille tai niiden uhan alla eläville ikääntyneille

THL:n Kasvun kumppanit sivuston Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyö.

Väestöliitto tukee toiminnallaan perheitä, vanhemmuutta ja parisuhteita sekä nuorten tasapainoista kasvua jakamalla tietoa parisuhteesta ja perheväkivallasta.